

N. Tuęçe BİLGETEKİN

**İNŞAAT SÖZLEŞMELERİNDE
SÜRE UZATIMI VE
FIDIC SÖZLEŞMELERİNDEKİ
GÖRÜNÜMÜ**

İÇİNDEKİLER

DANIŞMANIN ÖNSÖZÜ.....	VII
ÖNSÖZ	XI
İÇİNDEKİLER.....	XV
KISALTMALAR LİSTESİ	XXIX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM İNŞAAT SÖZLEŞMELERİNDE SÜRE UZATIMI KAVRAMI VE KAVRAMIN GENEL ÖZELLİKLERİ

A. Genel Olarak İnşaat Sözleşmeleri ve FIDIC	5
1. Çalışma Yöntemi	5
2. İnşaat Sözleşmeleri.....	8
3. FIDIC ve FIDIC Sözleşmeleri.....	10
a. FIDIC.....	10
b. FIDIC Sözleşmeleri	11
(1) Genel olarak.....	11
(2) Çeşitli Sözleşmeler	14
(a) Kırmızı Kitap.....	14
(b) Sarı Kitap.....	14

(c) Gümüş Kitap.....	15
(d) Yeşil Kitap.....	17
(e) Altın Kitap.....	17
(f) Zümrüt Kitap.....	17
(3) Çalışma Kapsamında İncelenecek FIDIC Sözleşmeleri ..	18
(4) FIDIC Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği	18
B. Süre Uzatımının Tanımı ve Buna Bağlı Temel Kavramların	
Tespiti	19
1. Tanımı.....	19
a. Genel Olarak.....	19
b. Süre Uzatımı Tanımı	20
2. Teslim Vadesi.....	21
a. Teslim Vadesinin Taraflarca Kararlaştırılmamış Olması İhtimali	22
b. Teslim Vadesinin Taraflarca Kararlaştırılmış Olması.....	25
(1) Genel Olarak Teslim Vadesinin Belirlenmiş Olması	25
(2) Sürenin Belirlenmesinde Yüklenicinin Basiretli Bir Yüklenici Olarak Hareket Etmekle Yükümlü Olması	27
(3) İş Programı.....	30
(a) Genel Olarak.....	30
(b) İş Programı Türleri	31
(i) Gantt Şeması	32
(ii) PERT	32
(iii) CPM (“Critical Path Method”)- Kritik Hat Metodu	33
(c) İş Programının Hukuken Bağlayıcılığı	35
c. Teslim Vadesinin FIDIC Sözleşmelerindeki Görünümü	37
(1) Teslim Vadesinin Belirlenmesi.....	38
(2) İş Programı.....	39
(a) Planlanan İş programının Oluşturulması	39
(b) 2017 Basısı ile Gelen Önemli Değişiklikler.....	40
(c) FIDIC Sözleşmeleri Kapsamında İş Programının Bağlayıcılığı	42

3. Teslim.....	43
a. Genel Olarak.....	43
b. Teslimin Şartları.....	44
(1) Eserin Tamamlanmış Olması.....	44
(2) Zilyetliğin Devri.....	45
(3) Yüklenicinin Bildirimi	45
(4) Sözleşmede Kararlaştırılan Diğer Hususlar.....	45
c. Teslimin FIDIC Sözleşmeleri'ndeki Görünümü.....	46
C. Süre Uzatımının Benzer Kavramlardan Farkı.....	47
1. İfa Zamanını Erteleme Sözleşmesi.....	47
2. Opsiyon Hakkı.....	48
3. Pactum de non Petendo (Alacak Hakkını Kullanmama Taahhüdü).....	49
4. Ek Süre Tayini	49
D. Süre Uzatımının Hukuki Temeli ve Hukuki Niteliği	50
1. Doktrinadaki Görüşlerin İncelenmesi	50
a. Genel Olarak.....	50
b. Süre Uzatımının Haklı Sebep Kavramı İle Açıklanması.....	52
c. Süre Uzatımının Borçlar Kanununun Genel Hükümleri Çerçevesinde İncelenmesi	54
d. Süre Uzatımının TBK m.473 f.1 Uyarınca İncelenmesi	54
e. TBK m.480 f.2 veya TBK m.138 ile Sözleşmenin Uyarlanması Neticesinde Sürenin Uzaması	55
f. Sözleşme Boşluğu Görüşü.....	55
2. Görüşümüz	56
a. Süre Uzatımının Hukuki Temeli.....	56
(1) Haklı Sebep Kavramının Süre Uzatımının Hukuki Temeli Olarak Değerlendirilmesi.....	56
(2) TBK m.473 f.1'in Süre Uzatımının Hukuki Temeli Olarak Değerlendirilmesi.....	60
(a) Hükümün Genel Değerlendirmesi	61
(b) Süre Uzatımı Açısından Hükümün Değerlendirilmesi.....	63

(i)	Teslim Vadesinden Sonra İş Sahibi Tarafından İleri Sürülebilecek Aynen İfa ve Sözleşmeden Dönme Taleplerinin TBK m.473 f.1 Işığında İncelenmesi	64
(ii)	İş Sahibinin Tek Sahip Olduğu Aynen İfa Talebi Neticesinde Yükleniciye Ek Süre Tanınması.....	66
(iii)	Yükleniciye Tanınan Ek Sürenin Mehil Niteliğinde Olmaması.....	67
(3)	Ek Hukuki Temel Olarak TBK m.480 f.2 veya TBK m.138'in Kullanılması	68
b.	Süre Uzatımının Hukuki Niteliği.....	68
(1)	Süre Uzatımının Amacı: Risk Paylaşımı	68
(a)	Genel Olarak Edim Hasarı Kavramı.....	69
(b)	Dar Anlamda Hasar Kavramının Süre Uzatımı Kavramı Özelinde Değerlendirilmesi	70
(2)	Süre Uzatımının Amacının Göz Önüne Alınarak Hukuki Niteliğinin Belirlenmesi.....	72
(a)	Sözleşmesel Düzenleme Olması Halinde Süre Uzatımının Hukuki Niteliği	72
(b)	Sözleşmesel Düzenleme Olmaması Halinde Süre Uzatımının Hukuki Niteliği	75
(i)	Sözleşme Boşluğu Görüşünün Değerlendirilmesi.....	76
(ii)	Kanun Gereği Sürenin Uzaması Görüşünün Değerlendirilmesi.....	78
a)	Kanun Gereği Sürenin Kendiliğinden Uzaması Halinde Hukuki Niteliğinin Tespit Edilmesi	78
b)	Kanundan Doğan Talep Hakkı veya Yenilik Doğuran Hak.....	79
E.	Süre Uzatımının Önemi.....	80
1.	İş Sahibinin Gecikme Tazminatı Hakkını Kaybetmesi- "Time at Large"	80
a.	Genel Olarak.....	80
b.	Türk Hukuku Açısından Değerlendirme.....	81

-
2. Zaman Planı, Belirlilik Sağlama ve Kaynakların Verimli Kullanılması Fonksiyonu 82
 3. Sözleşmeden Dönme İmkânının Kaldırılması 83

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK HUKUKUNDA SÖZLEŞMESEL
BİR DÜZENLEME BULUNMADIĞI
HALLERDE SÜRE UZATIMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

- A. Genel Olarak85**
- B. Sözleşmesel Düzenleme Olmaması Halinde Süre Uzatımının Şartları.....86**
1. Yasal Risk Dağılımı Uyarınca İş Sahibinin Gecikme Riskini Üstlenmiş olması 87
 - a. Genel Olarak..... 87
 - b. İş Sahibine Yüklenebilir Gecikme, Hâkimiyet Alanı ve Risk Alanı Kavramları..... 88
 - (1) Kavramların Açıklanması 88
 - (2) Doktrindeki Görüşler Uyarınca İş Sahibine Yüklenebilecek Gecikmelerin Hâkimiyet Alanı ve Risk Alanı Kavramları Özelinde Açıklanması 90
 - c. Yüklenicinin Kural Olarak İş Sahibine Yüklenemeyen Gecikmelerin Özellikle Beklenmeyen Haller Neticesinde Oluşan Gecikme Riskini Üstlenmesi..... 94
 - (1) Beklenmeyen Hallerin Sözleşmenin Salt Bir Tarafına Yüklenip Yüklenemeyeceği Meselesi..... 94
 - (2) Beklenmeyen Hallerin Karine Olarak Sözleşmenin Bir Tarafının Sorumluluğunda Kabul Edilip Edilemeyeceği Meselesi98
 - (a) Genel Olarak98
 - (b) Yüklenicinin Bir Sonuç Taahhüdü Altında Olması... 100

(c) TBK m.483 f.1'in Gecikme Riski Özelinde İncelenmesi	101
d. Gecikmenin İş sahibine Yüklenebildiği Haller	106
(1) TBK m.473 f.1'e İlişkin Açıklamalar.....	106
(2) Gecikmenin İş Sahibine Yüklenebildiği Başlıca Haller	107
(a) Yüklenicinin Def'i Hakkına Sahip Olması	107
(b) İş Sahibinin Asli Edim Borcu Dışındaki Yüklümlülüklerine veya Külfetlerine Aykırılıkları ...	110
(c) İş Sahibine Yüklenebilen Ek İş veya İş Değişikliği...	114
(d) İş Sahibine Yüklenebilecek Diğer Gecikme Sebepleri	118
e. Gecikme Riski Kural Olarak Yüklenicide Olmasına Rağmen İş Sahibinin Gecikme Riskine Katlanması	127
(1) Sözleşme Süresinin TBK m.480 f.2 Uyarınca Uyarlanması.....	127
(2) Geçici İmkânsızlık	135
2. Yüklenicinin İnşaatı Hızlandırma Yüklümlülüğü Bulunmaması.....	140
a. Yüklenicinin Risk Alanından Doğan Bir Gecikme Nedeniyle İşleri Hızlandırma Yüklümlülüğü	141
b. İş Sahibinin Risk Alanından Doğan Bir Gecikme Nedeniyle Yüklenicinin İşleri Hızlandırma Yüklümlülüğü.	142
3. İş Sahibinin Risk Alanından Doğan Sebep ile İşin Vadesinde Teslim Edilememesi Arasında İlliyet Bağı Bulunması	143
a. Gecikmenin Tek Bir Sebepden Kaynaklandığı Varsayımında Süre Uzatımı Açısından İlliyet Bağının Değerlendirilmesi.....	144
(1) Genel Kural Olarak Gecikme Sebebinin Kritik Hatta Etki Eden Bir Gecikme Yaratmış Olması.....	144
(a) Kritik Hat Kavramı ve Kritik Hat Metodu Arasındaki İlişkinin Açıklanması	145
(b) Kritik Hattın ve Kritik İşlerin Belirlenmesi.....	148
(c) Kritik Hattın Özellikleri.....	149

(d) Kritik Hat Kavramının Türk Hukukunda Süre Uzatımı Açısından Değerlendirilmesi.....	150
(2) Bolluk ve Aksama Kavramlarının Genel Kurala İstisna Oluşturup Oluşturmadıklarının Değerlendirilmesi.....	151
(a) Bolluk Kavramının Süre Uzatımı Özelinde İncelenmesi	151
(i) Bolluk Tanımı	151
(ii) Bolluk Türleri.....	152
(iii) Bolluk Kime Aittir Sorusunun Süre Uzatımı Meselesi Kapsamında Değerlendirilmesi	153
a) İnşaat Hukuku Uygulamasındaki Görüşler	153
b) Türk Hukuku Uyarınca Bolluğun Hangi Tarafa Ait Olduğunun Değerlendirilmesi ..	154
(iv) İşin Bolluğunun Bulunması Halinde Yüklenicinin İşleri Hızlandırma Yükümlülüğü.....	157
(b) Aksama (“Disruption”).....	158
(3) Teslim Vadesine Etkili Olan Gecikme Sebebinin Tespit Edilmesi.....	159
(a) Gecikme Analizi	160
(i) Genel Olarak.....	160
(ii) Türleri	161
a) Planlanan- Gerçekleşen Gecikme Analizi (As Planned v. As Built)	161
b) Etkilenen Planlanan Gecikme Analizi (Impacted As-Planned Analysis Method)..	162
c) Zaman Etki Analizi (“Time Impact Analysis”)	164
d) Bozulan Gerçekleşen Yöntem (“Collapsed As Built”).....	166
(b) Kayıtlar.....	166
b. Gecikmenin Birden Çok Sebepden Kaynaklanması Halinde İlliyet Bağının Tespit Edilmesi	167
(1) Genel Kural Olarak Her Gecikme Sebebinin Birbirinden Bağımsız Değerlendirilmesi.....	167

(2) İstisnai Olarak Gecikme Sebeplerinin Birlikte Değerlendirilmesi: Eş Zamanlı Gecikmeler	169
(a) Gecikme Sebeplerinin Eş Zamanlı Olduğunun Tespiti.....	169
(i) Sözleşmesel Bir Düzenleme Olması İhtimali..	169
(ii) Sözleşmesel Bir Düzenleme Olmaması İhtimalinde	170
a) İnşaat Uygulaması Açısından Eş Zamanlılığın Tespiti.....	170
i) <i>Eş Zamanlılığın Gecikme Sebebi veya Teslim Vadesine Etkisi Üzerinden Değerlendirilmesi</i>	171
ii) <i>"Aynı Anda" İfadesinin İncelenmesi</i>	172
iii) <i>Gecikme Sebeplerinin Gecikmeye Etkili Oldukları Oran</i>	175
b) Türk Hukuku Açısından Eş Zamanlı Gecikme Sebeplerinin Tespitine Yönelik Değerlendirmeler.....	177
(b) Eş Zamanlı Olduğu Tespit Edilen Gecikmelerin Hukuken Değerlendirilmesi	181
(i) Genel Olarak İnşaat Uygulamasındaki Yaklaşım	181
(ii) Türk Hukuku Açısından Eş Zamanlı Oldukları Tespit Edilen Gecikme Sebeplerinin ve/veya Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	183
4. Yüklenicinin Bildirim Yükümlülüğünü Yerine Getirmiş Olması.....	184
C. Kazanılmış Olan Süre Uzatımına İlişkin Değerlendirmeler	187
1. Genel olarak.....	187
2. Yüklenicinin Süre Uzatımına Ne Zaman Hak Kazanacağı ve Değerlendirmenin Kim Tarafından Yapılacağı Meselesi.....	188
a. İnşaat Uygulamasındaki Yaklaşım.....	188
(1) Süre Uzatımının Ne Zaman Verileceği Meselesi.....	188
(a) Genel prensipler	188
(b) Örtülü Hızlandırma ("Constructive Acceleration")	190

(2) Süre Uzatımının Kimin Tarafından Verileceği Meselesi.....	191
(3) Ne Kadarlık Bir Süre İçin Süre Uzatımı Verileceği Meselesi.....	192
b. Türk Hukukunun Değerlendirilmesi	192
(1) Süre Uzatımının Ne Zaman Verileceği Meselesi.....	192
(a) Genel Prensiplerin Türk Hukukuna Uygunluğu.....	192
(b) Örtülü Hızlandırma	197
(2) Süre Uzatımının Kimin Tarafından Verileceği Meselesi.....	197
(3) Ne Kadarlık Bir Süre İçin Süre Uzatımı Verileceği Meselesi.....	200
3. Süre Uzatımına Bağlı Parasal Talepler	204
a. Genel Olarak.....	204
b. İnşaat Uygulamasındaki Genel Yaklaşım.....	205
(1) Süre Uzatımına Bağlı Parasal Taleplere Hak Kazanıp Kazanılmadığının Tespiti.....	205
(2) Süre Uzatımına Bağlı Parasal Taleplerin Hesaplanması	205
c. Türk Hukuku Uyarınca Süre Uzatımına Bağlı Parasal Taleplere Hak Kazanılmadığının Tespiti	206
(1) İş Sahibinin Hâkimiyet Alanından Doğan Sebepler İle Elde Edilen Süre Uzatımına Bağlı Parasal Taleplerin Değerlendirilmesi.....	207
(2) İş Sahibinin Hâkimiyet Alanından Doğmayan Haller Bakımından Süre Uzatımına Bağlı Parasal Taleplerin Değerlendirilmesi.....	210

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SÜRE UZATIMINA İLİŞKİN SÖZLEŞMESEL
BİR DÜZENLEME OLMASI İHTİMALİNİN
FIDIC SÖZLEŞMELERİ ÖZELİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ

A. FIDIC Sözleşmelerinde Süre Uzatımına İlişkin Risk Dağılımı.....	213
1. Sözleşmesel Risk Dağılımının Önemi	213
2. FIDIC Sözleşmelerinde Getirilen Genel Risk Dağılımı.....	215
a. Genel Yaklaşım Olarak Dengeli Bir Risk Dağılımının Kabul Edilmiş Olması.....	215
b. İstisnai Olarak Dengeli Risk Dağılımından Uzaklaşılması: Gümüş Kitap.....	218
(1) Gümüş Kitap ile FIDIC Tarafından Amaçlanan Risk Dağılımı ve Bu Risk Dağılımının Nedenleri.....	218
(2) Gümüş Kitap Kapsamında Getirilen Risk Dağılımının Adil Olup Olmadığının Değerlendirilmesi	220
3. Uygulanacak Hukukun Etkisi.....	224
4. FIDIC Sözleşmelerinde Risk Dağılımı Açısından Genel Süre Uzatımı Düzenlemesi: Madde 8.5	224
a. Süre Uzatımı.....	224
b. Süre Uzatımına Bağlı Parasal Talepler	227
5. FIDIC Sözleşmelerinde Süre Uzatımı Öngörülen Haller	228
a. İşin Tasarımını İlgilendiren Nedenlerle Yaşanan Gecikmelerden Sorumluluk.....	228
(1) Tasarım Yükümlülüğünün İş Sahibine Ait Olması- Kırmızı Kitap Kapsamında Tasarım Yükümlülüğü.....	229
(a) Çizimlerin veya Talimatların Geç Verilmesi (Kırmızı Kitap Madde 1.9)	230
(b) Tasarım Yükümlülüğüne Bağlı Bir Sebep Genel Anlamda Gecikme Yaşanması İhtimali	231

(2) Tasarım Yükümlülüğünün Yükleniciye Ait Olması- Sarı ve Gümüş Kitap Kapsamında Tasarım Yükümlülüğü.....	231
(a) İş Sahibinin İhtiyaç Programı (“Employer’s Requirements”).....	231
(b) Sarı Kitap Kapsamında Tasarım Yükümlülüğü.....	233
(c) Gümüş Kitap Kapsamında Tasarım Yükümlülüğü.....	234
(3) İnşaatın Konumlandırılması (Madde 4.7)	237
b. Tarafların İşbirliği Yükümlülüğü.....	238
(1) Yüklenicinin İşbirliği Yükümlülüğü (Madde 4.6)	238
(2) İş Sahibinin İşbirliği Yükümlülüğü.....	239
(a) Sahanın Geç Teslimi (Madde 2.1).....	239
(b) Testler Nedeniyle Sorumluluk	241
(i) Test (Madde 7.4).....	241
(ii) Tamamlanma Testleri (Madde 9.2 ve Madde 10.3).....	241
c. Ek İş veya İş Değişikliği: Değişiklik Talimatı (Madde 13) .	242
(1) Genel olarak FIDIC Sözleşmelerinde Ek İş veya İş Değişikliği.....	242
(2) Değişiklik Talimatının Süre Uzatımına Etkisinin İncelenmesi	244
d. İşin İradi Olarak Durdurulması.....	245
(1) İşlerin İş Sahibi Tarafından Durdurulması (Madde 8.9-8.10)	245
(2) Yüklenicinin İş Durdurma Hakkı- Ödemezlilik Def’i (Madde 16.1)	246
e. İş Sahibinden, İş sahibinin Çalışanlarından veya İş sahibinin Diğer Yüklenicilerinden Kaynaklanan veya Onlara Yüklenebilen Herhangi Bir Gecikme, Engel veya Engellemeler (Madde 8.5.(e)) (Gümüş Kitap Madde 8.5.(c))	247
f. Sahadaki Koşullardan Doğan Sorumluluk	248
(1) Saha Verileri (Madde 2.5)	248

(2) Genel Kural Olarak Veriler Nedeniyle Yüklenicinin Sorumluluğu: Saha Verilerinin Kullanılması (Madde 4.10)	249
(3) İstisnai Olarak Verilerden İş Sahibinin Sorumluluğu ... 250	
(a) Öngörülemeyen Fiziki Koşullar (Madde 4.12)	250
(i) Kırmızı ve Sarı Kitap Kapsamında Öngörülemeyen Fiziki Koşullar	251
(ii) Gümüş Kitap Kapsamında Öngörülemeyen Fiziki Koşullar.....	253
(b) İstisnai Nitelikteki Olumsuz İklim Koşulları (Kırmızı ve Sarı Kitap Madde 8.5.(c))	255
(c) Arkeolojik ve Jeolojik Bulgular (Madde 4.23)	256
(d) Ulaşım Yolları (Madde 4.15).....	257
g. Salgın Hastalık veya Hükümet Eylemleri Nedeniyle İşgücü veya Malzemede (veya Varsa İş Sahibince Getirilen Malzemede) Öngörülemez Tedarik Sıkıntısı (Kırmızı ve Sarı Kitap Madde 8.5.(d))	257
h. İşin Görüldüğü Ülkedeki Makamların Eylemlerinden Doğan Gecikmeler	258
(1) İdari Makamlardan Kaynaklanan Gecikmeler (Madde 8.6)	258
(2) Hukuka Uygun Davranma (Madde 1.12).....	259
(3) Mevzuat Değişikliği Nedeniyle Uyarılama (Madde 13.6).....	260
i. İşlerin Korunması ve Tazminatlar (Madde 17) ile Olağanüstü Haller (Madde 18)	261
(1) İşlerin Korunmasından Doğan Sorumluluk (Madde 17).....	262
(2) İstisnai Olaylar (Madde 18)	264
(a) İstisnai Olay Tanımı	264
(b) İstisnai Olay Kapsamı.....	266
(c) Bildirim Yükümlülükleri	268
(d) Süre Uzatımına İlişkin Değerlendirmeler	268
(e) İstisnai Olay Maddesinin Gümüş Kitap Açısından Değerlendirilmesi.....	269

B. Yüklenicinin İşi Hızlandırma Yükümlülüğü	269
C. İlliyyet Bağı Değerlendirmesi	272
1. FIDIC Sözleşmeleri'nde Kritik Hat ve Bolluk Kavramları.....	272
2. FIDIC Sözleşmelerinde Eş Zamanlı Gecikmeler	273
D. FIDIC Sözleşmelerinde Süre Uzatımının Belirlenmesine	
Etki Eden Sürecin İncelenmesi	275
1. Yüklenicinin Süre Uzatımına İlişkin Talebinden Bağımsız	
Olarak Yürütülen Süreç	276
a. İlerleme Raporu (Madde 4.20 ve 6.10).....	280
b. Güncellenmiş İş Programı (Madde 8.3 ve 8.7)	281
c. Erken Uyarı (Madde 8.4).....	283
2. Yüklenicinin Süre Uzatımına İlişkin Talebine Bağlı Olarak	
Yürütülen Süreç	284
a. Yüklenicinin Süre Uzatımı Talebini ve Bunun	
Neticesinde Doğabilecek Uyuşmazlığı İncelemeye	
Yetkili Kişiler	284
b. Yüklenicinin Süre Uzatımına İlişkin Talep Usulü	285
(1) Yüklenicinin Talebi.....	285
(a) Yüklenicinin Talep Bildirimi.....	285
(b) Yüklenicinin Detaylı Talep Bildirimi	286
(2) Mühendisin Belirlemesi (Madde 3.7)	287
(3) Memnuniyetsizlik Bildirimi ve Sonrasında	
Gerçekleşecek Süreç	288
c. Yüklenicinin Talep Usulüne İlişkin Sürecin Süre Uzatımı	
Açısından Önemi.....	289
SONUÇ	291
KAYNAKÇA	297